

УДК 37.018.54:780.614.131

Василь Блажевич

ORCID iD 0000-0002-4537-0502

аспірант кафедри теорії та методики
музичного мистецтва, Інститут мистецтв,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
бул. І. Шамо, 18/2, 02152 Київ, Україна,
vasylblazhevych@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ГІТАРІ

Стаття висвітлює основні нюанси специфіки формування виконавських умінь учнів-гітаристів 6-9 років. Беручи за основу дослідження попередників та поєднуючи сучасні реалії гітарного виконавського мистецтва, автором було здійснено спробу чітко окреслити найактуальніші питання специфіки формування виконавських умінь серед наймолодших учнів дитячих музичних шкіл. Особливу увагу приділяється як широким поняттям (вік, постановка рук тощо), так і більш вузьким (гітарна нотація, координація рухів, техніка звуковидобування тощо).

Ключові слова: виконавські вміння; виконавський апарат; гітарне виконавство; гітарна нотація; координація рухів; молодший шкільний вік; табулатури; учні ДМШ.

Вступ. На сьогоднішній день гітара як музичний інструмент стала набагато доступнішою та привабливішою для гітаристів будь-якого віку, статі та естетичних уподобань ніж будь-коли. Приймаючи виклики сучасного суспільства, нова генерація педагогів стикається з активним інтересом до гітари учнів молодшого шкільного віку – учнів 1–4 класів. Спираючись на безцінний досвід гітаристів-виконавців, педагогів та психологів, а також на власні науково-практичні дослідження автора, в цій статті здійснено спробу описати актуальні педагогічні проблеми формування виконавських умінь учнів-гітаристів молодшого шкільного віку.

Метою статті є окреслення специфічних проблем формування виконавських умінь наймолодших гітаристів

Аналіз останніх досліджень та публікацій
Вивченням педагогічних питань специфіки гітарного виконавства займалися більшість гітаристів-педагогів починаючи з М. Каркасі, Ф. Сора, Е. Пухоля. До проблеми формування умінь у музично-виконавській діяльності зверталися різні дослідники, зокрема психолого-педагогічний аспект досліджували Б. Ананьєв, Л. Виготський, М. Давидов, В. Петрушин, К. Платонов, Г. Прокоф'єв, О. Шульпяков та ін. Особливої уваги набува-

ють питання щодо навчання дітей молодшого шкільного віку, які постійно дискутуються у середовищі гітаристів. Безпосередньо питанням виконавських умінь найменших гітаристів займалися В. Манілов, М. Михайленко, М. Самохіна; проблемою організації роботи гітаристів у межах дитячих музичних шкіл активно займалися вітчизняні гітаристи-викладачі А. Бойко, В. Грищенко, В. Лабунець, О. Рогоза, К. Чеченя, О. Черепович та ін.

Формування виконавських умінь наймолодших учнів у процесі навчання гри на гітарі тісно пов'язана із віковими особливостями розвитку учнів. Найоптимальнішим віком навчання гри на гітарі вважається молодший підлітковий (11–13 р.), старший підлітковий (14–15 р.) та юнацький вік (16–18 р.). Тим не менш, набір у дитячі музичні школи та дитячі школи мистецтв здійснюється із молодшого шкільного віку (7–9 р.), а деякі викладачі беруть і 6-ти річних учнів. Це говорить про хвилю популяризації гри на гітарі для сучасного суспільства, перш за все свідому позицію батьків, які бажають з найменшого віку долучити дитину до світу музики. Але натомість така педагогічна та виконавська діяльність вимагає знання специфіки даної роботи та вирішення відповідних педагогічних проблем у роботі з наймолодшими гітаристами.

Особливості інструменту та постановки.

Варто почати з відповідального ставлення до вибору інструменту для дитини. Якщо це класична гітара, необхідною умовою є правильний підбір розміру інструменту, оформлення та постановка виконавського апарату.

Для класичних гітар розроблені міжнародні стандарти розмірів, створені спеціально для того, щоб усі гітаристи, будь-якого росту та комплектації, могли підібрати інструмент, що підходить за габаритами.

Інструмент 4/4 – це повноцінна гітара, всі інші модифікації є її зменшеними варіантами і вимірюються в дробових частках від повного розміру. При цьому різниця розмірів класичних гітар полягає не тільки в довжині грифу і корпусу, а й у всіх інших показниках – товщині грифу і корпусу, ширині, відстані між верхньою і нижньою декою. Для наочності наведемо порівняльну таблицю розмірів, у якій усі розміри вказані в міліметрах (рис. 1).

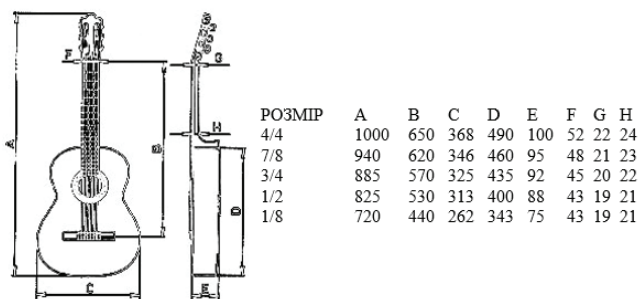

Рис. 1. Порівняльна таблиця розмірів гітар

Традиційно рекомендації по підборі гітари за розміром виглядають наступним чином:

Гітара 1/8 (або 1/4) – для дітей віком 3–6 років.

Гітара 1/2 – для дітей 6–9 років.

Гітара 3/4 – для дітей 8–11 років.

Гітара 7/8 – для підлітків і для невисоких людей з маленькими руками.

Гітара 4/4 – повнорозмірна гітара для великих підлітків і старше.

Отже, для дітей молодшого шкільного віку вдалим вибором будуть зменшені моделі гітари, так звані S (половинка) та s (три чверті) від повноцінного розміру (Classic guitar, 2017).

Окрему увагу варто приділити **питанням постановки рук**. Педагог має дуже обережно нескладними рухами розвивати правильну постановку рук та виконавського апарату учня, формуючи найпростіші виконавські вміння з огляду на його фізіологічні можливості. Зміст поняття «постановка» стосується гітаристів будь-якого віку є досить широким,

оскільки сюди входять такі компоненти як посадка на стільці, положення корпусу, рук, пальців, правила раціонального використання виконавського апарату тощо.

У контексті занять з наймолодшими гітаристами, М. Михайленко (2011) зазначає, що постановку рук варто розподілити на три етапи: посадка і тримання гітари не граючи; виконання найпростіших вправ правою та лівою рукою окремо; об'єднання роботи лівої та правої рук в єдиний комплекс. Увага педагога при цьому має бути націлена на координацію рухів та точність виконання вправ учнем. Окрім того, маленьким дітям необхідно частіше робити відпочинок у між активними руховими вправами, та навпаки, дозволяти порухатися після сидячої кропіткої роботи.

Гра за нотами, табулатурами та цифровками. У контексті специфіки роботи з учнями-гітаристами молодшого шкільного віку варто зупинитися на розгляді питання щодо їхнього навчання нотній грамоті. Сучасні педагоги гітари використовують в навчанні традиційні та нетрадиційні методи запису матеріалу. Традиційними записами є ноти, нетрадиційними вважаються літерно-цифрові записи акордів (цифровки) і табулатури.

М. Михайленко (2011) наголошує, що гру за нотами на початку навчання треба вводити поступово та обережно, а іноді і взагалі від неї відмовитись. Це зумовлено тим, що поперше, читання нот може нашкодити техніці та постановці рук; по-друге, учень втрачає концентрацію уваги на чомусь конкретно, «розриваючись між нотами та інструментом». За такою логікою весь новий матеріал може бути сприйнятим або звуко-візуальним способом («зняття з рук»), або спираючись на слухові уявлення та пам'ять («на слух»).

Такий метод був би найкращим щодо навчання гітаристів-початківців, але, на жаль, таких здібних дітей не так багато серед тих, хто намагається освоїти гітару. У зв'язку з цим виникає конфлікт між здібностями та можливостями учня у сприйнятті необхідного матеріалу для розучування. Для вирішення цієї проблеми стало створення альтернативних видів запису музики, в тому числі й табулатур.

Табулатура/табуляції/таби (нім. *tabulatur*, італ. *intavolatura*) – тип музичної нотації, схематичний запис звуку в якій записується у вигляді цифр (лади) на лінійках (струни) (Дункан, 1988).

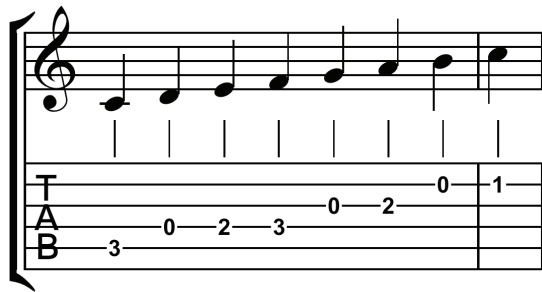

Рис. 2. Приклад табулатури (гама C-dur)

Перевагою табулатур перед нотами є схематично-умовне зображення гітарного грифу, що є легшим для розбору твору учневі. Ритміка позначена штилями так само, як і в нотах, іноді може прописуватись окремими паралельним рядком. Це дозволяє учневі швидко розучувати матеріал одразу в потрібній позиції на грифі, а також посередництвом комп'ютерних програм та додатків прослуховувати та розбирати музичний матеріал записаний табулатурами (Yousician, Guitar pro, TuxGuitar, Songsterr тощо).

Використання літерно-цифрових записів (цифровок) дає значні можливості для акомпанування на гітарі. В основі системи лежить заміна латинських назв акордів (наприклад до мажор / ля мінор) алфавітною системою (C / Am). Інтервали в даному випадку прописуються цифрою характерного ступеня (наприклад C7⁺⁹ – До мажорний доміант септакорд з підвищеною ноною). Перевагою даного методу для найменших гітаристів є вивчення базових мажорних та мінорних акордів у відкритих позиціях (з використанням відкритих струн), що дозволяє акомпанувати найпростіші твори у «гітарних» тональностях або з використанням каподастру. Для прикладу, вивчення базових акордів, таких як C (до мажор), Em (мі мінор), Am (ля мінор), G (соль мажор), D (ре мажор) тощо.

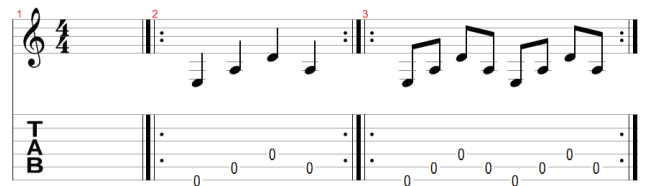
В умовах роботи з маленькими дітьми, на нашу думку, використання табулатур та акордових цифровок є необхідним на перших етапах навчання, коли головна увага має приділятися питанням знайомству з гітарою як з інструментом, постановки, розучуванню найпростіших творів.

Розробка виконавського апарату та координацію робочих рухів. В контексті роботи з учнями 6–9 років особливу увагу варто приділити задачам координації рук та пальців. На думку М. Самохіної (2005), це вирішується поетапними руховими іграми та вправами,

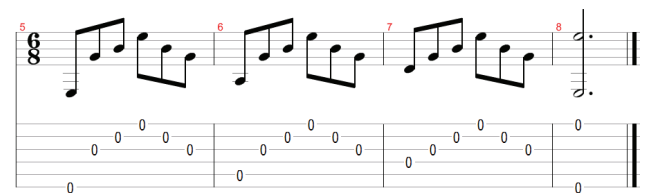
що розробляють та тренують як кожену руку окремо, так і координацію в цілому.

У процесі педагогічної діяльності ми опрацювали численний репертуарний додаток та виокремили декілька найпростіших функціональних вправ на вирішення конкретного виду задач, оформивши їх у міні-твори. Зазначимо, що назви вправ являються художніми образами та мають бути усвідомленими виконавцями у процесі їх виконання. Для зручності роботи з маленькими гітаристами, вправи подаються нотами та табулатурами.

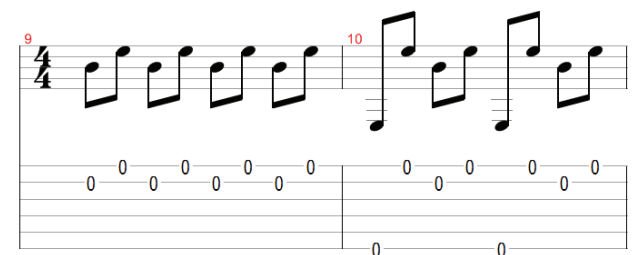
Наведемо декілька з них.

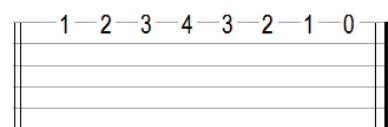
Вправа «Дзвони» – Звуковидобування правої руки, рух пальця «Р»

Вправа «6 струн» – Звуковидобування правої руки, поступовий рух пальців «р», «і», «т», «а»

Вправа «Біг Бен» (Годинник) (Звуковидобування правої руки, чергування пальців)

Вправа «Сходишки»

(Прижаття струн лівою рукою, розробка 1,2,3,4 пальців; координація рухів обох рук)

Вправа «Повзе гусінь»

(Прижаття струн лівою рукою, розробка 1,2,3,4 пальців; координація рухів обох рук)

Вправа «Поліцейська сирена»

(Координація рухів обох рук, чергування відкритого та закритого звуку)

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виконавські вміння є першоосновою будь-якого виду мистецтва, бо саме ті або інші конкретні вміння, техніки та прийоми відрізняють один вид мистецтва від іншого.

Специфіка формування виконавських умінь найменших гітаристів вимагає знання характерних педагогічних проблем. Як відомо, особливістю молодшого шкільного віку є ігрова форма заняття з мінімальною теоретичною та максимально практично-руховою формою діяльності, що має скласти кістяк педагогічного підходу в тандемі «викладач – учень».

Усі вищезазначені методи є дієвими, бо перевірені на практичному досвіді, виконують свою функцію й активно розвивають та підтримують інтерес дитини до гри на гітарі.

Знання нюансів вибору інструменту, постановки виконавського апарату, нотної грамоти а також актуального та функціонально-корисного репертуару може доповнити та покращити процес оптимізації виконавських умінь як учня, так і педагога, при цьому залишаючи обширне підґрунтя для нових перспектив подальших досліджень.

Література

- Дункан Ч. Искусство игры на классической гитаре. Москва: Музыка, 1988. 113 с.
- Михайленко М. П. Теоретичні основи формування виконавської майстерності гітариста: дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Київ, 2011. 245 с.
- Самохіна М. А. Формирование исполнительских умений и навыков учащихся детской музыкальной школы в классе гитары: дисс... канд. пед. наук : 13.00.02. Москва, 2005. 189 с.
- Classic Guitar (2017). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Classical_guitar (дата звернення: 28.03.2018).

References

- Dunkan, Ch. (1988). *Iskusstvo igryi na klassicheskoy gitare [A modern approach to classical guitar]*. Moscow, Russia: Muzyika (rus).
- Mykhailenko, M. P. (2011). *Teoretychni osnovy formuvannia vykonavskoi maisternosti hitarysta [Theoretical foundations of the formation of the performance of the guitarist]*. Candidate's thesis: 17.00.03. Kyiv, Ukraine (ukr).
- Samokhyna, M. A. (2005). *Formyrovanye yspolnytelskykh umenyi y navykov uchaschykhsia detskoj muzykalnoi shkoly v klasse hytary [Formation of performing skills and habits of students of children's music school in guitar class]*. Candidate's thesis: 13.00.02. Moscow, Russia (rus).
- Classic Guitar (2017). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Classical_guitar (eng)

ФОРМИРОВАНИЕ ИСПОЛНИТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ УЧЕНИКОВ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИГРЕ НА ГИТАРЕ

Блажевич Василий, аспирант кафедры теории и методики музыкального искусства, Институт искусств, Киевский университет имени Бориса Гринченко, бул. И. Шамо, 18/2, 02152 Киев, Украина, vasyblazhevych@gmail.com

Статья посвящена основным нюансам специфики формирования исполнительских умений учеников-гитаристов 6-9 лет. Беря за основу исследования предшественников и сочетая их с современными реалиями гитарного исполнительского искусства, автор определяет актуальные вопросы специфики формирования исполнительских умений среди учащихся детских музыкальных школ. Особое внимание уделяется как широким понятием (возраст, постановка рук), так и более узким (гитарная нотация, координация, техника звукоизвлечения и т.д.).

Ключевые слова: исполнительские умения; исполнительный аппарат; гитарное исполнительство; гитарная нотация; координация движений; младший школьный возраст; табулатуры, учащиеся ДМШ.

FORMATION OF EXECUTIVE SKILLS OF JUNIOR PUPILS IN GUITAR PLAYING

Blazhevych Vasyl, Post-Graduate Student of the Department of Theory and Methodology Musical Art, Institute of the Arts, Kiev Boris Grinchenko University, 18/2 I. Shamo Blvd., 02152 Kyiv, Ukraine, vasyblazhevych@gmail.com

This article covers the nuances of forming the specific performing skills of guitar students. Based on the research of predecessors and combining modern realities guitar performing arts, the author made an effort to clearly define the specific formation of the most topical issues of performing skills among students in CMS. Special attention is paid to a wide concept (age, hands positions, etc.) and narrower (guitar notation, equipment of sound, etc.). Guitar as a musical instrument has become much more accessible and attractive to guitar players of any age, sex and aesthetic preferences than ever. Accepting the challenges of modern society, a new generation of educators has an active interest in the guitar by junior pupils. Relying on the grand experience of guitar performers, teachers and psychologists, as well as on the own scientific and practical experience of the author, this article attempts to describe the actual pedagogical problems of the formation of performing skills of junior pupils-guitarists.

Key words: coordination of movements; guitar notation; guitar performance; junior school age; performing skill tablature; students of CMS.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2018

Прийнято до друку 24.05.2018